

Linnéuniversitetet

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete

Alla kan moppa golv

*En kvalitativ studie av två HVB-hem för
ensamkommande flyktingbarn ur ett
genusperspektiv*

Författare: Adam Blomqvist
Eric Johansson
Handledare: Marie Eriksson
Examinator: Ulf Drugge
Termin: VT 2012
Kurskod: 2SA300

Abstract

Authors: Adam Blomqvist and Eric Johansson

Title: Everybody knows how to clean floors – a qualitative study of two institutions regarding unaccompanied children by focus of gender; [Translated title]

Supervisor: Marie Eriksson

Assessor: Ulf Drugge

The focus of this study has been to plumb social workers experiences regarding their work methods in two institutions regarding unaccompanied children through a perspective of gender. In this study, four semi-structured qualitative interviews has been contrived in purpose to gather in material which has been presented in five themes to ease an analyse focusing of gender. In all the interviews both authors participated with one in charge and one taking notes. One of the main focuses has been the relations between both social workers and their clients and between colleges in the institutions. The other main focus has been the activities, both planed and spontaneous, which the clients been offered, for example football, bowling and boxing. The idea of analyse this main focuses is based in our knowledge through recent science studies that shows that gender is created both in relations, language and everyday actions.

Keywords: *gender, institution, roles, unaccompanied children, social work*

Nyckelord: *kön, genus, institution-er (HVB-hem), roll-er, ensamkommande flyktingbarn, socialt arbete*

Förord

Vi vill börja med att rikta ett stort tack till vår handledare Marie Eriksson. Hon har visat engagemang och passion i rollen som handledare och bidragit med ovärderliga tips och råd. Vi önskar även tacka varandra för att vi orkat och stått ut med varandras närvaro, speciella egenheter samt dåliga morgonhumör. Det har varit en lång och ibland vilsen resa i jakten på den slutliga produkten som kallas examensarbete och vi känner oss därför stolta över att vi har producerat någonting som vi båda två kan stå för. Vi känner oss också manade att rikta ett tack till Daniel Nilsson Ranta för många värdefulla metodologiska tankar och förhållningssätt vi fått med oss under vår studietid och som vi hoppas att vi har förvaltat väl i denna uppsats. Våra familjer har fungerat som starka stöd under uppsatsprocessens gång varför vi ämnar rikta våra största tack även till Er!

Sist men absolut inte minst ett stort tack till de informanter och HVB-hem som ställt upp och gjort denna studie möjlig!

Kalmar 2012

Adam Blomqvist

Eric Johansson

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
2. Problemformulering	5
3. Tidigare forskning	6
3.1 Urval och sökning av tidigare forskning	6
3.2 Genus i den sociala barnvården	7
3.3 Normaliserande praktiker i institutionsvården	8
3.4 Sammanfattning av tidigare forskning	9
4. Syfte	10
4.1 Frågeställning	10
5. Avgränsningar	10
6. Teoretisk utgångspunkt	11
6.1 Konstruktivism som vetenskapsteoretisk utgångspunkt	12
6.2 Genus och performativitet	13
7. Metodologisk ansats	15
7.1 Kunskapssyn	15
7.2 Urval	16
7.2.1 Val av HVB-hem	16
7.2.2 Urval av respondenter	17
7.3 Intervjuer	17
7.3.1 Semistrukturerade intervjuer	18
7.4 Innehållsanalys	19
7.5 Reliabilitet och validitet	19
7.6 Etiska överväganden	20
7.6.1 Generellt etiskt förhållningssätt	20
7.6.2 Etiskt perspektiv på intervjuer	21
7.6.3 Etiska aspekter på urvalsförfarandet	21
7.6.4 Etiska aspekter på resultat och presentation	22
7.6.5 Etikprövning	22
7.7 Arbetsfördelning	22
8. Resultat och analys	23
8.1 Hur personalen benämner de boende	23

8.1.1 Analys av de olika benämningarna av de boende	24
8.2 Arrangerander av aktiviteter för de boende	26
8.2.1 Analys av HVB-hemmens arrangerande av aktiviteter för de boende	27
8.3 Sammansättning av personal i arbetsgruppen utifrån könsfördelning	28
8.3.1 Analys av arbetsgruppens sammansättning	29
8.4 Professionella roller och relationer ur ett genusperspektiv	30
8.4.1 Analys av relationer och roller i förhållande till genus	33
8.5 De boendes syn på manlig respektive kvinnlig personal	34
8.5.1 Analys av de boendes syn på kvinnlig och manlig personal	36
9. Slutdiskussion	37
10. Avslutning	39
11. Referenslista	41
Bilaga 1: Egen etisk prövning	43
Bilaga 2: Intervjuguide	45
Bilaga 3: Informationsbrev till respondenter	46

1 Inledning

Vi har redan tidigt på vår utbildning intresserat oss för frågor rörande invandring och integration. Ensamkommande flyktingbarn är en målgrupp inom socialt arbete som vi uppfattar som ständigt ökande och det är troligt att vi i vår framtida yrkesroll kommer att komma i kontakt med en eller flera klienter med en sådan bakgrund. I takt med denna växande målgrupp har även antalet HVB-hem (hem för vård- eller boende) för ensamkommande flyktingbarn ökat och samhällsdebatterna följt i samma ström. Vi började därför tidigt i uppsatsprocessen fundera kring hur personalen på dessa boenden upplever sin roll och hur det är att arbeta dels med en målgrupp som inte kan språket, dels på en plats (HVB- hemmen) som är deras fasta och ibland enda punkt i tillvaron. Vårt intresse för genus bottnar i att vi har intresserat oss för komplexiteten i detta begrepp som kan tolkas olika beroende på exempelvis kulturella och sociala kontexter. Den sorts HVB-hem denna studie behandlar rymmer arenor för möten mellan individer med olika kulturella bakgrunder och med olika uppfattningar, föreställningar och normer för genus. Personalen har en vägledande roll och vi har därför ansett det intressant att undersöka hur de ser på sin roll och hur genus tar sig uttryck i denna miljö.

2 Problemformulering

Vår genomgång visar att forskningsfältet kring institutionsvård ur ett genusperspektiv är relativt stort. Det finns ett antal forskare som på olika sätt bedrivit studier i detta ämne (se exempelvis Mattsson 2010; Hilde & Claezon 2005; Hamreby 2004) och vi anser att forskningsområdet därmed är väletablerat och rymmer en ständig aktualitet. Dock har vi funnit luckor mellan teoretisk forskning och kopplingar till reflektioner över praktiken inom socialt arbete. Vidare saknas det specificerad forskning om HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn ur ett genusperspektiv. Detta kan bero på att institutionerna i sig är nyetablerade inom socialt arbete och att de därför inte ännu dragit åt sig forskningens ögon i någon större utsträckning. Målgruppen på institutionerna är, förutom det faktum att den är nyetablerad, även socialt och kulturellt skiftande gentemot de klienter socialt arbete tidigare inrymt då de anländer ensamma till Sverige och i de flesta fall saknar anhöriga eller andra kontakter i det nya landet. Institutioner i sig kan dessutom vara socialvetenskapligt intressanta då personalen har en direkt kontakt och därmed troligen en större påverkan på klienterna än på andra fält inom socialt arbete. Detta sammantaget gör att vi anser det vara både vetenskapligt relevant

och relevant för socialt arbete att diskutera och undersöka arbetet på HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn ur ett genusperspektiv.

3 Tidigare forskning

I detta avsnitt behandlas den tidigare forskningen som vi funnit relevant för vår uppsats. I den inledande delen beskriver vi hur vi gått tillväga för att skapa oss en bild av forskningsläget inom ramen för vår studie. Vi beskriver hur vi gått tillväga vid sökningen av litteratur och tidigare forskning samt varför vi valt den litteratur och forskning som vi har gjort.

Vår bild av forskningen inom socialt arbete med inriktning mot genusfrågor är att den är relativt bred. Ämnet har varit aktuellt under en längre tid och därför finns det en utbredd forskning kring genus och studier gjorda ur genusperspektiv. Dock har vi funnit luckor i denna forskning när det gäller genusperspektiv på HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn. Vi har av denna anledning valt att beskriva den forskning som ger en bred och generell bild av genusperspektivet inom socialt arbete för att ge en bakgrund till hur man kan förstå specifika delar av vår egen forskning. Ur ett sådant perspektiv kan den tidigare forskningen leda till att på ett bredare plan förstå och sätta vår studie i relation till liknande studier som tidigare gjorts samt ge en större grund för vår mer specifika teoretiska ansats som beskrivs ingående under avsnittet om teori. Efter beskrivningen av hur urvalet av den tidigare forskningen skett beskriver vi kortfattat de artiklar/avhandlingar som innefattas i vår forskning för att sedan göra en sammanställning där vi relaterar den tidigare forskningen till vår studie.

3.1 Urval och genomgång av tidigare forskning

Vi valde att använda oss av två olika typer av databaser, en internationell och en nationell (svensk). Den internationella databasen som vi valde att söka i efter relevant litteratur, och där vi sammanfogade två liknande databaser var *sociological abstract/social services abstract*. Vi använde oss av sökorden *gender, social work och institutions*, och vi sökte med olika konstellationer och synonymer till dessa ord. Vi fann ett relativt stort antal artiklar, men anser inte att någon av dessa är relevant för vår studie då vi utgår ifrån att det finns få likheter med den typ av verksamheter som vi önskade undersöka då skillnaderna är fler och mer omfattande och en jämförelse eller koppling riskerar att bli skev. Kopplat till syfte och

frågeställningar, vilka vi presenterar, upplever vi inte att de bidrar till analysen eller förståelsen av vår empiri. Vi hade heller inte för avsikt att göra denna analys ur ett internationellt perspektiv utan vår avsikt med analysen är att belysa genusfrågor på HVB-hem i Sverige.

Den nationella databasen vi valde att söka i är *Libris*. Vi valde denna databas då vi anser att den ger en bred sökmöjlighet bland både böcker, avhandlingar, uppsatser, artiklar och tidskrifter. Processen med att bestämma sökord inleddes genom att vi på var sitt håll prövade oss fram och överblickade tänkbara relevanta ord för vår studie. De ord vi beslutade oss för att använda blev *genus*, *genusperspektiv*, *behandling*, *HVB-hem*, *historia samt könsperspektiv*. Genom att söka på dessa ord i olika konstellationer fann vi litteratur som vi ansåg relevant för att dels kunna ge ett historiskt perspektiv på vårt forskningsområde men också för att enklare kunna positionera vår egen forskning. Sökningen som gjordes med hjälp av ovanstående sökord gav en bred sökbild rörande genus och genusforskning inom socialt arbete men ett betydligt snävare resultat av genus på institutioner som exempelvis HVB-hem. Vi anser därför att våra sökningar har varit relevanta för vår studie då vi både funnit bredd och djup i den forskning som gjorts inom det område där denna studie befinner sig.

3.2 Genus i den sociala barnvården

Kerstin Hamreby (2004) diskuterar i boken *"Flickor och pojkar i den sociala barnvården"* socialt arbete utifrån begrepp som makt, normalitet och avvikelse. Hennes avhandling beskriver i vissa delar hur det sociala arbetet ser på flickor och pojkar, kvinnligt och manligt och hur makt och normöverträdelser i det avseendet påverkar hur sociala problem kan förstås och diskuteras. Hon menar även att socialt arbete i vissa delar kan verka för att upprätthålla grupperingar och föreställningar genom deras medvetna och/eller omedvetna handlande (s.11-14). En av Hamrebys slutsatser är att sociala problem kan ses olika och tolkas olika beroende på om klienten är man eller kvinna, eller i barnvården snarare utifrån om det är en pojke eller flicka. Hamreby menar också, ur ett genusperspektiv, att mödrarna till de här barnen bär det tyngsta ansvaret för deras situation och utveckling (2004, s.165-166). Vi ämnar använda Kerstin Hamrebys avhandling som underlag inför de intervjuer vi tänkt genomföra på socialarbetare, samt i tolkningen av våra resultat. Hamrebys studie kan bidra till att ge en förståelse för hur, och på vilka sätt socialt arbete kan upprätthålla, producera eller reproducera

föreställningar om manligt och kvinnligt, samt belysa huruvida vårt datamaterial pekar i den riktningen.

Hilte och Claezon (2005) beskriver i boken *"Flickor och pojkar på institution - ett könsperspektiv på vården av ungdomar"*, ungdomsvården i Sverige utifrån olika rubriker, med ett tydligt fokus på genus och etnicitet. De diskuterar bland annat institutioners rollfördelning bland män och kvinnor i personalen och hur deras roller tenderar att skilja sig beroende på kön, där förväntningarna skiljer sig på män och kvinnor i det vardagliga arbetet. Vidare undersöker de hur denna rollfördelning påverkar och formar ungdomarnas syn på genus och kön (Hilte, Claezon 2005, s19). För att förebygga denna reproduktion av fasta könsroller och för att arbeta med ett aktivt genusperspektiv menar författarna att den manliga personalen har en viktig roll i de fall då de boende tenderar att behandla manlig och kvinnlig personal olika just beroende på kön (s.76). En av slutsatser är att institutionsvård organiseras olika för flickor och pojkar och att det därmed produceras föreställningar om att flickor och pojkar, kvinnor och män bör vara på ett eller annat sätt och att man anses vara avvikande om detta mönster inte följs (s.91-92). Vi anser att denna text kan hjälpa oss att tolka och förstå växelspelet mellan de boende och personalen i HVB-hemmen och hur detta kan förstås gentemot personalens arbetsuppgifter ur ett tydligt genusperspektiv.

3.3 Normaliserande praktiker i institutionsvården

Tina Mattsson (2010) erbjuder i sin avhandling *"I viljan att göra det normala"* en mer riktad studie av hur genusperspektivet genomsyrar det sociala arbetet och hur detta kan ta sig uttryck i en normaliserande praktik, då hennes studie har inriktat sig på missbruksvård för kvinnor. Vi anser att denna avhandling fungerar som ett komplement till ovan nämnda forskning samt ger konkreta exempel på genus och dess betydelse i verksamheter inom socialt arbete. Mattsson (2010) tar upp postmodern feminism där andra maktstrukturer än kön betonas och diskuterar hur dessa strukturer skapas och förändras i och genom vardagliga handlingar och situationer (s.25-26). Mattssons slutsatser grundar sig på att genus skapas i interaktioner och handlingar personer emellan samt på att denna interaktion påverkas av vad som anses vara normalt och därmed även avvikande (s.238-240). Vi anser att Mattssons studie kan hjälpa oss att förstå hur genus görs på institutioner och att därmed i vissa avseenden precisera vår studies resultat i relation till Mattssons.

Barzoo Eliassi (2006) diskuterar i sin studie *“Diskriminerande föreställningar inom socialtjänsten”* hur socialarbetare upplever att deras arbete påverkas av föreställningar om personer med invandrabakgrund. Eliassi diskuterar hur socialarbetarna ser på föreställningar om rasism och mångkulturalism i Sverige och hur detta kan påverka det sociala arbetet (s.252). Eliassi (2006) menar att socialt arbete i Sverige har två olika funktioner. Dels handlar det om att anpassa individer in i samhällets normer och regler samt om att ge hjälp och stöd till de personer som på något sätt är utsatta. Han menar att klienten måste passas in i systemets regler och villkor för att kunna bli erbjuden hjälp och därmed bli det han benämner en ”värdig klient” (s.286-287).

Vi anser att Eliassis artikel kan ge en bredare förståelse för att föreställningar och maktstrukturer liksom de om kön och genus även kan förekomma inom andra områden och ta sig uttryck som exempelvis etnicitet. Dock är detta inget vi kommer att använda oss av i vår analys men vi anser ändå att den kan ge en bredare bild av hur genusperspektivet även kan ses som relationer mellan olika etniska grupper och inte enbart mellan kön, samt en teoretisk förståelse av hur distinktioner mellan vi – de konstrueras.

3.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Genusforskningen inom socialt arbete är väl etablerad och omfattande, dock anser vi att det finns luckor rörande HVB- hem i allmänhet och för ensamkommande flyktingbarn i synnerhet. Med detta resonemang med oss ämnar vi använda denna forskning främst som en allmän grund som vi sedan kan relatera våra eventuella fynd i empirin till, och på så sätt skapa oss en förståelse av hur arbetet på dessa HVB- hem kan förstås. Vi ämnar inte använda den tidigare forskningen som ett analytiskt verktyg utan enbart som ett sätt att ställa denna studies analytiska fynd i relation till den forskning som finns. Vi väljer i detta avseende att använda oss av den tidigare forskningen som en slags karta där vi själva på ett tydligare sätt kan positionera oss och avgränsa vår egen forskning. Gemensamt för de texter vi ovan beskrivit är synen på institutionsvård och socialt arbete i stort som en normaliserande praktik. Mattsson (2010) beskriver exempelvis att kön och genus skapas i samspel och interaktion med andra. Vår tolkning av Mattsson är att det sker en ömsesidig påverkan mellan skapandet av genus, hur vi agerar samt vårt yttre. Vi påverkar vår omgivning och vår omgivning påverkar oss, på detta sätt menar Mattsson att vi skapar föreställningar om kön och genus (s.26ff). Mattssons tankegångar samspelar med Hilde & Claezons (2005) intervjuanalyser med personal på pojk-

och flickinstitutioner (HVB-hem) som beskriver hur det vardagliga arbetet bygger på traditionella synsätt av manligt och kvinnligt och hur detta speglar sig i olika roller på arbetsplatsen. Det beskrivs hur männen ofta får en auktoritär ledarroll samtidigt som kvinnorna behandlas som känslomässiga individer och får i vissa avseenden en ”mamma-roll” (s.25-29). Detta väcker tankar hos oss som forskare i bemärkelsen att institutioner likt de HVB-hem vi ämnar undersöka kan i vissa avseenden jämföras med varandra och att liknande fenomen kan förekomma även där. Dessa föreställningar om manligt och kvinnligt påverkar även synen på och hur sociala problem kan förstås och yttra sig beroende på kön (jmf. Hamreby 2004, s.11ff). Vi tror att personalens föreställningar om kön och genus kan påverka hur de ser på sociala problem och hur man kan arbeta med de problemen. Detta anser vi vara intressant att analysera om och i sådana fall hur val av aktiviteter och verksamheten i övrigt är formad, vilket vi beskriver närmre i avsnittet om syfte och frågeställningar.

4 Syfte

Syftet med föreliggande uppsats är att belysa verksamheterna på två HVB-hem utifrån ett genusperspektiv, med fokus på hur personalen ser på de vardagliga interaktionerna mellan kliner och personalgrupp.

4.1 Frågeställning

- Hur ser verksamheten på HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn ut ur ett genusperspektiv?
- Kommer genus i verksamheterna till uttryck i aktiviteter och ansvarsområden, i så fall hur?
- Hur uttrycks personalens yrkesroll och relation till de boende ur ett genusperspektiv?

5 Avgränsning

De avgränsningar vi gör i denna studie är för att på ett tydligt sätt ringa in vårt syfte och våra frågeställningar i relation till uppsatsen som helhet samt att förtydliga gränserna för de HVB-hem vi valt att studera samt dess aktuella målgrupp. Vi har valt att avgränsa vår forskning till HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn som enbart tar emot män. Denna avgränsning motiverar vi med att det finns en klar majoritet av sådana boenden, och med att det av rent

praktiska skäl inte funnits utrymme för oss inom ramen för denna studie att genomföra motsvarande intervjuer på HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn som enbart tar emot kvinnor. Vi har strategiskt valt boenden inom ett geografiskt närområde för att det skall vara möjligt för oss att genomföra studien inom den uppsatta tidsramen.

I vår studie definieras begreppet ”ensamkommande barn” utifrån Migrationsverkets definition;

Asylsökande barn eller ungdomar under 18 år som kommer till Sverige utan legal vårdnadshavare. (www.migrationsverket.se)

Parallellt med denna definition och synonymt med begreppet ensamkommande barn kommer vi att använda begreppet ensamkommande flyktingbarn och boende.

Den definitionen av HVB-hem vi valt att använda oss av baseras på Socialstyrelsens beskrivning. De beskriver att ungdomar som beroende på omständigheter eller deras eget beteende riskerar att fara illa kan placeras på ett HVB-hem (www.socialstyrelsen.se). Med detta menas ett boende där barn och ungdomar kan placeras antingen genom socialtjänstlagens frivilliga placering (se SoL 6kap 5-11§§) eller en tvångsvårdsplacering enligt lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Ett HVB-hem har olika inriktningar och tar emot olika typer av barn och ungdomar. Det finns därför speciellt utformade boenden som beroende på de ungas olika behov ser ut och arbetar olika. De HVB-hem vi i vår studie valt som forskningsobjekt har enbart inriktat arbete för ensamkommande flyktingbarn. De boenden vi valt fungerar som en första kontakt med Sverige för dessa ungdomar där de får stöd och handledning med allt från praktiska behov och kontakter till stöd och samtal.

6 Teoretisk utgångspunkt

Vi har som teoretisk utgångspunkt i vår studie valt ett genusperspektiv med inriktning mot konstruktivism, där även begreppet performativitet ingår och är centralt som teoretiskt begrepp i analysen. Perspektiven och begreppen har valts för att vi anser att de på ett konkret och överblickbart sätt kan belysa det material våra intervjuer ger. Vi är medvetna om att vårt val av teoretisk ansats ligger i nära relation till vårt forskningsområde där vi valt att fokusera på arbetet med genusfrågor på HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn. Den teoretiska

utgångspunkten anser vi är lämplig därför att den dels belyser genus som begrepp och fenomen men även hur genus skapas och hur det skapas föreställningar om kvinnligt och manligt. Det sistnämnda är den inriktningen inom genusforskningen som riktar sig mot konstruktivismen. Vi tror också att rollfördelningar och arbetsuppgifter påverkas av genus och vad som anses manligt och kvinnligt vilket vi har intresse av att använda i vår analys. Ett problem som vi ser det med att använda ett genusperspektiv som analysverktyg och teoretisk ansats i förhållande till genusfrågor är att det kan tendera att ses som en självklarhet och att man inte får en nyanserad eller nyskapande bild av ämnet. Risker kan vara att vi i detta blir ”hemmablinda”, eller ”köns-förblindade”, och därmed missar andra viktiga aspekter som kan påverka exempelvis rollfördelningen på arbetsplatsen. Genom att vi i så stor utsträckning det är möjligt har med oss ett kritiskt förhållningssätt och att vi arbetar aktivt med reflektion kring denna fara anser vi oss minimera risken för ”hemmablindhet”.

6.1 Konstruktivism som vetenskapsteoretisk utgångspunkt

Här nedan väljer vi att mycket kort och generellt beskriva konstruktivism som en teoretisk grundtanke för vår studie. Vi anser att den utgör en viktig och central del av hur vi tolkar, förstår och förklarar hur genus skapas och då främst i relation till begreppet performativitet. Vi är väl medvetna om att begreppet konstruktivism är brett och utgör ett komplext filosofiskt betraktelsesätt, samt att ett mycket stort antal forskare och författare har olika benämningar och infallsvinklar på synsättet. Vår avsikt med detta avsnitt är inte att ge en stor och bred bild av hur begreppet kan ses och användas utan endast ge en kortare beskrivning för att enklare kunna förstå hur ovan nämnda diskussioner kring genus har fått sin uppkomst.

Den sociala konstruktionen av verkligheten betonar att gemensamma sociala konstruktioner bidrar till individernas socialisation in i samhället och till olika sociala grupper i samhället i sådan utsträckning att sociala idéer blir så allmänt omfattade att de blir ett slags verklighet för samhällsmedlemmarna. (Payne 2008, s.240)

Detta citat anser vi på ett konkret och enkelt sätt fångar ”essensen” i det som vi vill utgå ifrån som en kunskapssyn i vår uppsats, samt i det genusperspektiv som genomsyrar denna studie i stort.

6.2 Genus och performativitet

Under denna rubrik sammanställer vi och diskuterar begreppet genus utifrån en rad olika forskare och deras synsätt samt lyfter fram de begrepp vi har för avsikt att använda som analysverktyg senare i denna uppsats.

Yvonne Hirdman (2004) beskriver i sin bok *Genus – om de stabila föränderliga former* hur genus skapas, hur det kan förstås samt att mannen anses vara idealet och att kvinnan därigenom skapas i relation till mannen (s.93). Dessa tankegångar återkommer i Connell (2009) som menar att det i alla kulturer finns föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt och att man i vardagslivet tenderar att ta genus för givet. Hen beskriver att vi vid en första anblick oftast direkt kan avgöra om det är en man eller kvinna och att detta medför föreställningar om egenskaper samt förväntningar på olika typer av handlingar eller aktiviteter beroende på kön som kan ske i de aktuella situationerna (s.15-17). Då intervjuerna som använts i denna studie genomförts med både kvinnor och män inom verksamheterna är det av intresse att analysera hur de ser på sina respektive roller och vilka föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt och hur detta påverkar deras syn på de boende.

Hirdman (2004) diskuterar även förändringsmöjligheterna för låsta grupperingar genom att bryta föreställningar om manligt och kvinnligt och hur genusperspektivet genom detta kan bidra till en förändring. Hirdman menar att produktionen av genus sker på olika nivåer och i olika sammanhang. Hon beskriver, när frågan om bestämmande av kön i specifika situationer uppstår, då skapas attributen som tillhör könen. Hirdman exemplifierar detta genom uttryck i stil med ”är det där en kvinna” eller ”är det där verkligen en man som är så liten och tunn” (s.93-94). Vi kan genom detta se vilken roll språket spelar i skapandet av genus. Hur vi benämner saker, personer eller egenskaper spelar in på vi ser på kön och hur könen genom detta personifieras.

Judith Butlers idéer och tankar har i stor utsträckning påverkat forskningen och diskussionerna kring genusfrågor. Hennes texter har sammanfattats av Tiina Rosenberg (2005) som beskriver hur Butler diskuterar skapandet av genus utifrån begreppet *performativitet*, som hon använder för att konkretisera att genus inte är någonting som finns per automatik utan att det skapas genom interaktion och samspel mellan individer (s.8-10). Vi kopplar samman begreppet med det ovan nämnda beskrivningar och tankar kring genus och dess produktion, och vi använder det som ett teoretiskt perspektiv i vår uppsats. Vi anser att begreppet är nära sammankopplat med det benämns som *konstruktivism* vilket vi beskriver

mer ingående under nästa rubrik. Detta är även någonting som Rosenberg (2005) menar att Butler kännetecknas av i sina texter (s14). Denna definition av performativitet kommer vi att använda oss av i vår analysdel.

Det aktiva handlandet, menar Butler (i Rosenberg, 2005), är det centrala i frågan om genus. Det är alltså inte den färdiga produkten som är det intressanta när det handlar om genus, utan snarare själva processen i sig – d v s hur genus görs. Butler menar att genus ständigt är någonting som förändras och som därmed inte kan ses som någonting självklart även om det återfinns i liknande kontexter. Den ständigt pågående processen, som kan ses som ett samspel mellan människor och de verksamheter inom vilka de verkar, är de som skapar och ändrar förutsättningarna för hur genus upplevs och ser ut (s.14ff). I vår studie är detta intressant ur den aspekt att verksamheterna ständigt är i förändring och hur genus kan förändras utifrån att nya boenden flyttar in, ny personal anställs eller andra faktorer som gör att verksamheten och dess intresser ändras. Genus är alltså någonting som därmed inte kan beskrivas som någonting fast och bestämt utan det är i ständigt förändring och beroende på hur kontexten ser ut och hur det aktiva handlandet sker är genus i ständig förändring och därmed också ett viktigt fokus i det vardagliga arbetet. Vi är i denna studie intresserade av hur genus tolkas i nuläget på de aktuella hemmen och hur det kan ändras över tid beroende av ovan nämnda händelser och situationer som även återges i vår frågeställning. Vår avsikt i denna studie har även varit att se hur medveten personalen på boendena är om genusperspektiv och dithörande frågor, hur denna process kan påverka hur arbetet ser ut och i förlängningen hur det påverkar de som bor där och deras framtida föreställningar om genus.

För att kunna förändra de stereotypa och bestämda mönster som utgör grunden till hur vi ser på genus beskriver Hirdman (2004) en schematisk indelning som hon menar kan ses som förändringsmekanismer. Det handlar för det första om att undvika situationer som kan ge upphov till bestämmningar om vad genus och kvinnligt respektive manligt är. I ett andra steg gäller det att lämna situationen och slutligen i det tredje förändra den. För att kunna förändra dessa föreställningar om genus menar Hirdman att man ska tillskriva situationer andra indelningar eller benämningar för att undvika de fallgropar som skapar förutbestämda meningar om genus (s.94-95). Vi har för avsikt att använda Hirdmans förändringsmekanismer som underlag i vår analys och slutdiskussion. För att kunna bidra till möjligheter att åstadkomma en sådan förändring vill vi i vår forskning belysa vikten av, som tidigare nämnts, ett aktivt och reflexivt tänkande kring genus. Utan ett sådant finns annars en risk, som Butler

(i Rosenberg 2005) beskriver, för att den heteronormativitet som är djupt rotad i samhället och kulturen begränsar utvecklingen av personliga identiteter (s.11, 22).

7 Metodologisk ansats

Vi har i denna studie arbetat utifrån ett deduktivt förhållningssätt. Detta innebär att forskaren arbetar utifrån en redan befintlig teoretisk utgångspunkt som genomsyrar studien och dess resultat. Vid ett induktivt synsätt arbetar forskare istället mer förutsättningslöst och utifrån fynden konkretiseras sedan en teori (jmf. Patel & Davidson 2003 s.23-24). Vår teoretiska utgångspunkt är som framgått ovan ett genusperspektiv och i relation till det har vi arbetat deduktivt där vi tolkar empirin och analyserar den utifrån detta perspektiv. Detta förhållningssätt innebär således att vi både vid utformningen av studien och vid genomförandet av den har varit teoristyrda.

7.1 Kunskapssyn

Överst på det som kan kallas för kunskapsstegen återfinns filosofin. Filosofin kan i sin tur delas in i tre olika grenar; ontologi, epistemologi och etik. Epistemologi kallas även för kunskapsfilosofi och behandlar synen på kunskap och hur den uppstår (Patel & Davidson 2003, s.15). I arbetet med att skriva ett vetenskapligt arbete är det därför viktigt att reflektera över sitt epistemologiska handlingsutrymme. Inom epistemologin finns två olika inriktningar som benämns som *empirism* och *rationalism*. Vi anser att vår studie befinner inom det förstnämnda fältet då studiens syn på kunskap grundar sig i erfarenheter och genom sinnen både i relation till informanternas erfarenheter samt våra egna (jmf. Patel & Davidson 2003, s.16-17). Mer precist innebär det här att vår studie haft för avsikt att undersöka informanternas egna erfarenheter och känslor kring sin syn på arbetet, vilket vi sedan har analyserat ur ett genusperspektiv. Vår studie genomsyras som tidigare nämnts av ett genusperspektiv och att genus skapas genom erfarenheter och i mellanmänniska relationer vilket vi också anser stämma överrens med denna kunskapssyn.

7.2 Urval

Under detta avsnitt har vi för avsikt att beskriva både urvalsproceduren för de HVB-hem vi valt som undersökningsobjekt samt på vilket sätt vi kommit i kontakt med respondenter och hur urvalet av dessa har skett. Holme & Solvang (1997) beskriver två typer av urval, i form av *sannolikhetsurval* och *icke sannolikhetsurval*. Det förstnämnda innebär att valet är baserat på slumpen och att forskaren inte gjort ett aktivt eller medvetet val i urvalsprocessen. Ett urval som kan anses vara icke sannolikt innebär istället att forskaren gör ett aktivt val och att urvalet därmed inte kan anses vara slumpmässigt utfört. Anledningen till att välja det ena eller andra kan bero på vad forskaren vill utforska. Vill forskaren enbart underöka ett visst fenomen på en specifik plats kan slumpen vara ett problem och där är det aktiva valet istället det mest logiska valet (s.181-184). Dessa två urvalstyper är inriktningar för urvalsprocessen och det finns sedan ett antal varianter av de två huvudtyperna. Vi kommer i följande underrubriker att beskriva hur vi gått till väga i urvalsprocessen, vilka typer av urval vi gjort samt våra motiveringar till dessa val.

7.2.1 Val av HVB-hem

Vi har i denna studie haft för avsikt att undersöka arbetet på HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn ur ett genusperspektiv genom kvalitativa intervjuer med personal på ett antal boenden. Vårt fokus har ej legat på HVB-hem vilket som helst utan vi har aktivt valt de boenden som haft ensamkommande flyktingbarn och som enbart haft manliga boende. Detta val har vi gjort därför att det endast finns ett mycket begränsat antal HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn som har kvinnliga boenden vilket hade gjort denna studie svår att genomföra inom den uppsatta tidsramen. Hilde & Claezon (2005) beskriver även hur institutionsvård för pojkar och flickor är olika och att de upplever den på olika sätt (s.91). Genom detta påstående anser vi oss ha ytterligare fog för att välja bort de hem där det bor kvinnor. I detta avseende kan vårt urval ses som icke sannolikt i förhållande till hela populationen av HVB-hem (jmf. Holme & Solvang 1997, s.182-183). Vi har kontaktat ett flertal olika HVB-hem inom ett geografiskt närområde. Detta val har gjorts utifrån tidsaspekten inom ramen för denna studie samt att vi ej haft för avsikt att jämföra specifika boenden med varandra eller tagit hänsyn till geografiska förutsättningar som kan betraktas som glesbygd eller storstad. Vi har fått access till 2 HVB-hem och även fått nekande svar från ett antal andra. Utifrån detta kan vårt val av HVB-hem betraktas som vad Holme & Solvang

(1997) beskriver som ett bekvämlighetsurval där man selektivt väljer den enhet som ligger närmast till hands i förhållande till den studie man som forskare ämnar göra (s.183).

Begreppet bekvämlighetsurval kan låta aningen negativ i sin klang varför vi istället valt att benämna vårt urval som strategiskt. Esaiasson et al (2007) beskriver hur man som forskare strategiskt väljer de enheter man ämnar undersöka utifrån de möjligheter och förutsättningar man som forskare besitter. Det kan i likhet med vår studie vara geografiska eller tidsrelaterade aspekter samt att valda enheter skall passa in på studiens syfte och frågeställningar (s.182-183, 187). Kritik som framförs mot detta typ av urval är att det inte ger en representativ bild av hela populationen. Vårt intresse är dock inte att ge en heltäckande bild av populationen HVB-hem utan endast en inledande insyn i hur dessa verksamheter kan arbeta utifrån ett genusperspektiv och därigenom väcka ett intresse för vidare studier.

7.2.2 Urval av respondenter

Efter att vi fick kontakt med de olika HVB-hemmen gav vi information till föreståndarna om syftet med vår studie (se närmre i avsnitt om etik) och vad som förväntades av respondenterna. Valet av respondenter har skett utifrån ett sannolikhetsurval eftersom vi som forskare inte påverkat vilka inom personalgruppen som medverkat i studien. Vi föreslog ett antal olika datum för intervjuer vilket medförde att vårt urval kan ses som obundet slumpmässigt urval det vill säga att alla enheter inom populationen, i vårt fall samtliga personal på boendena, i en vid definition haft lika stor möjlighet att medverka (jmf. Holme & Solvang 1997, s.184-185). Antalet interjuver har begränsats till fyra, då vi dels anser detta ligga inom rimlig ram för studien och då det även har täckt upp det syfte vi har haft med denna studie i förhållande till en mättnad av information.

7.3 Intervju

I denna studie har vi valt att använda oss av intervjuer då vi anser det vara den mest lämpliga metoden i förhållande till vårt syfte och våra frågeställningar. Vi har haft för avsikt att ”fånga” personalens egna tankar och reflektioner kring deras arbete och vårt syfte har även varit att undersöka bilden av hur det faktiska dagliga arbetet ser ut utifrån ett genusperspektiv. Observationer har även övervägts som metod för insamling av data men vi har ansett att

denna metod inte varit fullt lika lämpad för vår studie. Att utgå från observation som metod hade krävt en längre tids deltagande och en närmre kontakt med såväl boenden som personal för att kunna samla in material och kunna se mönster. Eftersom vi inte heller har haft ett direkt intresse av att se de faktiska handlingarna i olika aktiviteter, utan snarare fokus riktat mot tankarna bakom och reflektionerna kring dem, har vi valt bort denna metod. Vi kommer i det efterföljande att redogöra för hur vi utformat intervjuerna samt hur vi senare valt att beskriva dem.

7.3.1 Semistrukturerad intervju

Intervjuerna vi genomfört har varit av semistrukturerad karaktär. Det betyder att vi haft ett antal olika ämnen eller kategorier som skall bearbetas men att respondentens svar och berättelser styr samtalet. Intervjuerna har präglats av öppna frågor för att fånga respondentens åsikter kring de bestämda ämnena samt möjlighet för intervjuaren att följa upp informationen med relevanta följdfrågor (jmf Denscombe 2009, s.234-235). Vi har inför våra intervjuer skapat en intervjuguide där vi under en längre tid (i uppsatsprocessen) arbetat fram ämnen och ett antal frågor som stöd för oss själva inför intervjusituationen. Detta tillvägagångssätt har fungerat som en slags checklista för oss genom intervjuerna så att vi inte skulle glömma ett ämne i den för oss ovana situationen som en intervju av detta slag och i detta sammanhang innebär (jmf Robson 2011, s.280).

Den nya och ovana situationen som intervjuerna har inneburit för oss, leder vår diskussion in på viktiga reflektioner kring företeelsen *intervjuareffekt*. Denscombe (2009) menar att respondenten tenderar att svara skiftande beroende på intervjuarens personlighet och bakgrund eller den kontext där intervjun äger rum eller respondenten befinner sig (s.244-245). Inför våra intervjuer diskuterade vi sinsemellan vår egen påverkar på intervjun och hur vi skulle kunna minska risken för snedvridna svar. Vi bestämde oss för att genomföra intervjuerna på en plats där respondenterna torde känna sig trygga och bekväma varför valet föll på deras arbetsplats. Våra tankar kring detta har varit att det är vi som intervjuare som är ”de nya” och ovana när vi har anlänt till HVB-hemmen och på så sätt anser vi att ”pressen” och ”nervositeten” lagts över på oss som forskare. Det finns dock andra risker, som vi bedömt det, med att genomföra intervjuer på arbetsplatsen. Det kan exempelvis vara att respondenterna kan känna sig ”tvingade” att svara utifrån vad som förväntas av kollegor eller organisationens påtryckningar. Dock anser vi att våra frågor och vår inriktning inte är av

sådan känslig karaktär att de bör påverka svaren i någon större negativ utsträckning i förhållande till svarens tillförlitlighet. För att minska känslan av att vi som forskare har ett numerärt överläge, två gentemot en, har vi gjort valet att den ena av oss varit den ledande intervjuaren och den andra hållit sig i bakgrunden genom att vara passiv åhörare under intervjuens gång. Vi förberedde oss även inför intervjuerna genom att läsa på om gällande lagstiftning samt verksamheternas egna beskrivningar om deras organisation och arbetssätt.

7.4 Innehållsanalys

Vi har använt oss av innehållsanalys som verktyg för att tolka de transkriberade intervjuerna och som metod för att presentera och analysera vår empiri. Innehållsanalys är ett systematiskt sätt att analysera olika typer av dokument. Det kan röra sig om både ljud och texter, i vårt fall handlar det om utskrivna texter av ljudinspelningar. Inledningsvis har vi, båda författarna, läst igenom samtliga texter och därefter brutit ner dem i mindre enheter för att enklare kunna hantera dem. Med dessa mindre enheter har vi sedan kunnat se mönster och sammanhang mellan de olika respondenterna, efter vilket vi sedan utarbetat fem olika kategorier som är centrala i samtliga intervjuer. Dessa kategorier har vi valt mot bakgrund av dels vad som framkommit i intervjuerna men också gentemot vårt syfte och våra frågeställningar. Vi har därefter gett de olika kategorierna koder (exempelvis kategorin ”benämning på de boende” kod 1) för att kunna markera och navigera i texterna. Efter denna kodning har vi sedan sammanställt överensstämmelser och avvikelser i berättelserna, och mellan dem – i relation till majoriteten av berättelserna. Detta har vi sedan kopplat till de specifika kategorierna vi valt för att kunna få en mer dynamisk bild, vilket vi sedan analyserat utifrån våra teoretiska perspektiv och utgångspunkter (jmf. Denscombe 2009, s.307-308; Kvale & Brinkmann 2009, s.218-219).

7.5 Reliabilitet och validitet

Begreppet reliabilitet, i kvalitativa studier även benämnt tillförlitlighet, och används inom forskning i avsikt att analysera och bedöma chansen till samma resultat vid upprepande av en studie (Denscombe 2009, s.378-381). Eventuella hinder för en hög tillförlitlighet anser vi vara det faktum att vi använt oss av kvalitativa intervjuer och att dessa kan tolkas och genomföras

på olika sätt beroende på forskaren, dennes förförståelse och kontext samt att den så kallade intervjuareffekten kan vara avgörande. En annan vinkel på tillförlitligheten i våra resultat kan ses utifrån om respondenterna kommer att ge samma svar på de frågor intervjuaren ställer eller om det ändras beroende på vem intervjuaren är och andra typer av kontexter (Kvale & Brinkmann 2009, s.263).

Validitet beskrivs som ett mätinstrument eller ett verktyg där syftet är att kontrollera om undersökningen eller forskningen verkligen mäter det den avser mäta och noggrannheten i den insamlade datan (Denscombe 2009, s.378-381). Validitet som begrepp får ofta kritik inom samhällsvetenskaplig kvalitativ forskning då det, enligt kritikerna, är svårt att bevisa huruvida forskningen är korrekt genomförd samt har mätt det den avser mäta då den personliga tolkningen är central inom kvalitativ forskning.

Vi anser oss förebygga risken för låg reliabilitet och validitet genom att på ett noggrant sätt beskriva hela forskningsprocessen och på så sätt underlätta en möjlighet till upprepande av studie samt öka chansen till kritisk granskning av våra metoder i förhållande till forskningsfråga samt våra fynd.

7.6 Etiska överväganden

Vi har valt att dela in detta avsnitt i fem olika underrubriker som vart och ett beskriver etiska överväganden, förhållningssätt och val som gjorts i olika delar av vår uppsats.

7.6.1 Generellt etiskt förhållningssätt

Nedan följer vårt generella etiska förhållningssätt. Övriga etiska reflektioner följer därefter löpande i respektive stycke i avsnittet om etik. Vi anser att denna indelning underlättar navigering i det fall läsaren endast önskar läsa våra etiska överväganden för denna studie. Som grund för uppsatsens etiska förhållningssätt, särskilt i relation till intervjuerna, utgår vi från Törestads (1991) fyra huvudkrav. Det första kravet namnger Törestad som *informationskravet*, vilket innebär att forskaren skall informera de berörda forskningsobjekten, i detta fall informanter, om studiens syfte. Törestads andra krav kallas för *samtyckeskravet*, och som betyder att informanterna gör ett aktivt och frivilligt val att delta i undersökningen. Det tredje kravet beskrivs som *konfidentialitetskravet* och innebär att informanternas svar och deras personliga uppgifter hanteras konfidentiellt, vilket innebär att

det enbart är forskaren som hanterar uppgifterna och i så hög utsträckning som möjligt arbetar för att uppgifterna inte skall komma någon annan till handa. Fjärde och sista kravet är *nyttjandekravet*, vilket innebär att uppgifterna endast används för forskningens ändamål och att informationen inte kan användas på annat vis inom vare sig forskningsvärlden eller på annat sätt (s.20-26).

Utifrån de ovan beskrivna kraven sammanställde vi ett informationsbrev (se bilaga 3) som vi delgav de tilltänkta informanterna i ett tidigt skede av uppsatsprocessen. Informationsbrevet innehöll en beskrivning av forskningens syfte och tillvägagångssätt samt informanternas roll och rättigheter. Detta brev skrevs under innan intervjutillfället ifall de önskade medverka. Tanken med informationen var att på ett så tydligt sätt som möjligt förebygga missförstånd och oklarheter från informanternas sida samt att deras samtycke och rättigheter finns antecknade i ett gemensamt dokument (jfr Forsman 1997, 44-45).

7.6.2 Etiskt perspektiv på intervjuer

Det är av stor vikt att de intervjuer som genomförts gjorts utifrån tankar om konfidentialitet. Respondenternas svar skall inte kunna hänföras till en enskild respondent utan det är viktigt att de känner sig trygga och säkra på att de berättelser de har delgett inte kan härledas till dem som enskilda individer och att de därmed vågar berätta sina historier fullt ut. Som framgår ovan kommer vi att genomföra semistrukturerade intervjuer där vi har för avsikt att spela in intervjuerna. Därav är det viktigt att respondenterna även godkänner detta tillvägagångssätt. Vi gav även respondenterna möjlighet att ta del av det inspelade materialet samt de utskriften och sammanställningar vi gjorde i efterhand, om de så önskade. Detta för att säkerställa en korrekt tolkning och att rätta ut eventuella missförstånd som skulle kunna ge ett missvisande resultat (jmf Denscombe B 2004, s.222).

7.6.3 Etiska aspekter på urvalsförfarandet

I vår kontakt med föreståndare på HVB-hemmen är det viktigt att vi är tydliga med att intervjuerna är helt frivilliga och att man när som helst i processen kan välja att avbryta sin medverkan. Då vi väljer att inte fokusera på någon enskild individs tankar och handlingar utan intresserar oss för personalgruppen som helhet, minskar risken för att enskilda individer

kan känna sig obekväma eller utpekade, vilket annars skulle kunna leda till att respondenten påverkas negativt av vår forskning (Denscombe B 2004, s.217). Som framgår tidigare har vi erfarenhet av arbete på liknande boenden som de vi kommer att undersöka, och anser därför det vara centralt att säkerställa att vi inte har någon direkt eller indirekt koppling som kan påverka vår forskning.

7.6.4 Etiska aspekter på resultat och presentation

Vår beskrivning av det empiriska material vi fått fram genom intervjuer, kommer presenteras konfidentiellt. Vår uppsats har inte för avsikt att belysa och analysera specifika kommuner eller deras verksamheter utan enbart de processer som förekommer inom dessa verksamheter. Därmed finns ingen anledning i att precisera vilken kommun eller HVB-hem som valts ut i studien.

7.6.5 Etikprövning

För att pröva vår forskning ur ett etiskt perspektiv har vi som forskare även genomfört en etisk egengranskning efter Etikkommittén Sydosts riktlinjer (www.bth.se/eksydost). Genom denna granskning menar vi oss ha fått ett slags ”kvitto” på vår forsknings etiska lämplighet eftersom enkätens resultat pekade på att studien inte var i behov av vidare etisk prövning. Vi bifogar den ifyllda granskningen som bilaga 3 vilken utgör underlag för våra slutsatser rörande vår etiska prövning.

7.7 Arbetsfördelning

Vi har genomgående i denna studie gemensamt deltagit i forskningens olika delar då vi haft för avsikt att skriva tillsammans. Vi har tidigare arbetat tillsammans med ett antal papers och noterat att ett sådant upplägg fungerat mycket väl. Under skrivprocessen har en av oss, Adam, varit den som suttit vid tangenterna. Detta då vi vill få en röd tråd i texten genom hela vår studie då språk och uttryckssätt är individuellt. Eric har varit den som i högre utsträckning läst litteratur och vi tycker denna uppdelning fungerat bra. Dock har vi gemensamt arbetat fram texten där vi båda står för de idéer, åsikter och tankar som framförs. Sökningar bland den

tidigare forskningen har genomförts enskilt på olika håll men med gemensamma sökord, detta för att effektivisera arbetet och kunna söka av ett större område inom rimlig tidsram.

8 Resultat och analys

Vi har valt att analysera varje kategori i direkt anslutning till resultatpresentationen då vi anser att detta sätt att strukturera forskningen underlättar för läsaren och för oss själva då det blir tydligt vilka resultat vi analyserar. Vi finner det även lämpligt utifrån läsarens synvinkel om denne endast önskar läsa ett fåtal eller en specifik kategori. Analyserna av kategorierna görs utifrån det genusperspektiv som vi tidigare i denna studie beskrivit och som ligger till grund för vår studie som helhet. Som avslutning av denna del följer en sammanfattande analys som knyter ihop de olika analysdelarna samt visar på gemensamma drag mellan kategorierna.

8.1 Hur personalen benämner de boende

Hur respondenterna benämner de boende varierar både inbördes på HVB-hemmen och individuellt. Respondenterna inom samma arbetsgrupp hade olika benämningar på de boende och det varierade även beroende på om respondenten var kvinna eller man samt vilken situation som omnämndes. Följande citat är hämtat från en av de manliga respondenterna på frågan om hur han upplever relationerna mellan honom och de boende;

Jag har ju en hel del gratis vad det gäller att skapa relationer till klienterna som bor här, så det har jag med mig hur man förhåller sig till varandra och bygger upp en relation över tid.

Nä, vi är ju i grunden boendehandledare här allihop och sen så har vi då ett antal klienter som vi är kontaktpersoner åt då [...], vi ska arbeta utöver det med lite specialområden [...] så det är väl det som kan läggas på oss utöver arbetet då med våra klienter.

Ovanstående citat visar på ett sätt att benämna de boende på, som en av de manliga respondenterna gör. Benämningen är i detta fall *klient* som är ett allmänt vedertaget begrepp inom socialt arbete där det anses vara både könsneutralt och ett sätt att hålla distansen mellan

de olika rollerna som boendehandledare och de boende. Nästa citat kommer från en av de kvinnliga respondenterna. Hon väljer att istället för ordet klient använda begreppen *ungdomarna eller grabbarna* i liknande sammanhang som den ovan nämnda mannen;

Nä, vi har ju om du tänker på sådana genomförandeplaner... Så har vi alltid handläggare från socialkontoret som vi sitter tillsammans med ungdomen.

Vi har pratat om att vi tycker att vi som känner grabbarna egentligen borde ha mer att säga till om rörande genomförandeplanerna

Dessa två citat visar på hur olika personal kan benämna samma individer på olika sätt i likande situationer. På HVB-hemmet där dessa två respondenter är verksamma finns ingen tydlig, uttalad (som vi ser det) gemensam benämning utan det är beroende på den enskilda personalen och aktuell situation som bestämmer vilken benämning som används. På det andra boendet kommer en tydligare linje till uttryck och där används genomgående begreppet *ungdom* när de talar om de boende i liknande sammanhang som beskriver deras roll och förhållande till de boende;

Det innebär att vi är här för att introducera ungdomarna i det svenska samhället, det är det första och största målet.

Jag tycker det går bra. Jag är kontaktperson till två stycken ungdomar här.

De här citaten är hämtade från två olika respondenter och genomgående i intervjuerna på detta boende används begreppet ungdom oavsett situation eller respondent.

8.1.1   Analys av de olika benämningarna av de boende

En benämning på en person, en företeelse eller någonting annat är ett sätt att kategorisera och ordna upp tillvaron och alla dess företeelser. En benämning i sig kan även innehålla en rad olika föreställningar och förväntningar som påverkar personens eller gruppens

handlingsutrymme (jmf. Hirdman 2004, s.70-71). De skiftande benämningarna som respondenterna använder på de boende speglar bakomliggande tankar, synen på de boende samt deras behov och förmågor. De olika benämningar som används kan även avspegla en viss maktrelation mellan socialarbetare och de boende, och beroende på vilken benämning som används kan relationen mellan dem vara mer eller mindre inriktad på makt. Begreppet ”grabbarna” kan utifrån dessa tankar förstås som dels en mindre maktladdad relation men det kan även innehålla en rad olika genusrelaterade föreställningar då ordet kan ses som någonting som ej är könsneutralt och kan därmed anses vara laddat med en viss typ av specifik manlighet kring ungdomlighet och machokultur.

Hirdman (2004) menar att genus smittar av sig såväl språkligt som symboliskt och att handlingar påverkar och påverkas av denna genuskedja. Hon beskriver hur symboler, handlingar och ord kan vara mer eller mindre genusladdade och att de innehåller olika restriktioner för vad som anses vara normalt och avvikande för kvinnor respektive män. Det kan på så sätt skapa eller reproducera föreställningar om manligt och kvinnligt (s.72-73) (Butler i Rosenberg 2005, s.26-27). Benämningen ”grabbarna” kan innehålla en rad genusladdade föreställningar hos personalen om hur de boende är eller bör vara. Vi kan exempelvis tänka oss att man genom att använda ett icke könsneutralt begrepp skapar ramar för hur de boende skall behandlas och hur rutiner skapas. Detta tror vi kan leda till att man har svårare för att se de unika personligheterna hos de boende vilket kan jämföras med vilka aktiviteter som genomförs på boendet. Då genus ”smittar av sig” gör det inte bara det på den övriga personalen utan också på de boende, vilket kan innebära att de boende gör val utifrån vad de tror anses vara det normala för ”grabbar” att göra. På detta sätt skapas genus genom performativa handlingar och olika ord laddas med olika mycket genus (jmf Butler i Rosenberg 2005).

En av respondenterna använder begreppet ”klient” när han benämner de boende. Detta gör han dock inte genom hela intervjun utan vi tolkar det som att han använder begreppet när han beskriver mer formella situationer eller att påvisa ett professionellt förhållningssätt. Detta val av begrepp kan i det avseendet ses som en strategi för att distansera relationen mellan socialarbete och de boende och därmed skapas en tydligare maktdistansering då begreppet klient i flera avseenden är mer neutralt både vad gäller genusstrukturer och även rent personliga attribut. Begrepp och benämningar kan på detta sätt skapa maktrelationer mellan människor och förtydliga dessa roller för båda parter. Språket är en central del av hur makt produceras och reproduceras både i förhållande till genusperspektiv, alltså mellan relationer

mellan kön, och inom andra områden (jmf. Dominelli 2002, s.33ff). Benämningar och strategier av detta slag beskriver Hirdman (2004) som ett sätt att skapa strukturer i vardagen och i sitt arbete. Det är en strategi i sig självt för att underlätta förståelsen av omgivningen och de olika roller och positioner som olika individer innehar (s.70-71).

8.2 Arrangerandet av aktiviteter för de boende i HVB-hemmen

Vi har sett i de båda boendena hur aktiviteter som genomförs på de boendes lediga tid både kan vara individuella och genomföras på eget initiativ, men de kan också vara i organiserade former där boendet och personalen medverkar, planerar och genomför aktiviteten. Återkommande aktiviteter på båda boendena är gymträning, fotbollsträning, bowling samt biljard. Detta illustreras genom två citat, ett från varje boende;

Fritidsaktiviteter, det är gym som är väldigt populärt [...], nästan 70-80% av dem tränar på gym nästan varje dag. Spela fotboll är ett stort intresse också och vi har träning en gång i veckan, inomhus och vi har till och med en egen tränare som tränar taktik, teknik och allt möjligt med dem. [...] Vi brukar ordna med aktiviteter också...till exempel bowling, biljard och film.

Men annars är det väl... vi bjuder killarna på gymkort då så de kan gå på gym då och där är väl många som går spontant [...]. Fotboll är väldigt populärt, på lördag har vi bokat en tid i sporthallen där brukar killarna åka ner och då kan det vara mellan 15-17 stycken som åker ner då.

De två centrala och återkommande aktiviteter som de båda HVB-hemmen organiserar är gym och fotboll. Båda boendena har egna tider i den lokala sporthallen och ett av dem har till och med en egen tränare, som inte är direkt kopplad till verksamheten utan är utomstående i det avseendet. Båda boendena står även för gymkortet och tiden i hallen ekonomiskt. Det finns skillnader i hur de olika boendena ser på andra aktiviteter än de ovan nämnda. Det ena boendet har en uttalad inställning att anställa personal delvis efter vilka privata intressen de har, för att på så sätt kunna tillgodose vissa behov hos de boende. Boendet anordnar sedan speciella studiecirkel, exempelvis inom musik och bild, där personalen är ledare.

Vi samarbetar med Studieförbundet så vi har kört igång fotbollscirkel, vi har en kollega som spelar fotboll här så han håller i det. Sen har vi en annan kollega som är musikintresserad som håller i en musikcirkel.

Detta boendet organiserar fler aktiviteter som de sedan erbjuder de boende där personalens specialkunskaper styr innehåll och genomförande. Det andra boendet anordnar inga regelbundna organiserade aktiviteter, förutom fotboll, utan där är det i högre utsträckning de boendes intresse som styr och personal hjälper efter behov och förmåga de boende till de aktiviteter de önskar göra.

Det finns ungdomar som är intresserade av bild, av musik... Vi har en som spelar gitarr, en som målar som går en specialkurs.

Den person som lagat mat fredag och lördag, om den personen vill ha en aktivitet, som bowling, bio eller biljard så kan vi allihopa köra dit och ha lite kul tillsammans.

Det finns två olika upplägg, där man på ena boendet i högre utsträckning erbjuder organiserade former av aktiviteter utifrån personalens kompetens och intressen och på det andra genomför aktiviteter mer spontant på ungdomarnas initiativ.

8.2.1   Analys av HVB-hemmens arrangerande av aktiviteter för de boende

Boendenas aktiviteter anser vi vara intressanta att analysera ur ett genusperspektiv då val och utformning av aktiviteter kan påverkas av språk och föreställningar likt de vi tidigare nämnt. Omvänt bidrar utformningen och valen av aktiviteter att forma och koda språk och föreställningar utifrån genus. Hirdman (2004) menar att genus på detta sätt skapas i olika sammanhang och på olika nivåer. Det kan vara såväl i praktiken som i teorin och därigenom framhålls vikten av ett aktivt genustänkande som centralt (s.93). Aktiviteter tror vi kan styra ungdomarna i riktning mot vissa föreställningar och beteenden och därmed kan genus reproduceras. Omvänt utgår vi från att ett genusmedvetet sätt att arbeta på skulle kunna bryta eller omforma denna genusreproduktion.

På det ena boendet är aktiviteterna mer organiserade och där erbjuds en rad fasta aktiviteter efter personalens specifika kunskaper, medan det andra boendet inte organiserar i lika hög utsträckning utan där spontana initiativ från de boende genomförs efter behov. Båda sätten att organisera aktiviteter kan tolkas genom genusperspektiv i det avseendet att oavsett hur det genomförs kan detta relateras till manliga och kvinnliga attribut. Likt de tankar vi tidigare nämnt om hur olika fenomen, ord och annat innehar olika mängd genusrelaterat innehåll (se

Hirdman i tidigare analysdel) kan även aktiviteter av olika slag tänkas göra det. Aktiviteter såsom fotboll, boxning och bowlingkväll kan traditionellt ses som typiskt manliga aktiviteter med allt vad det innebär (jmf. Andreasson 2007). Som tidigare nämnts skapas genus på alla nivåer och då framförallt i mellanmänskliga relationer och då är det inte en helt ologisk analys att även aktiviteter kan skapa föreställningar om hur män i detta fall skall bete sig och vad det innebär att vara man. Genom att skapa attribut för vad manlighet i detta sammanhang innebär skapas i samma andetag det som kan ses som kvinnligt (jmf. Hirdman 2004, s.71-72).

Socialarbetaren har en viktig roll i att ge klienter möjligheter att utforska områden som kan ses som normbrytande ur ett genusperspektiv. Det kan innebära att manliga socialarbetare håller ansvaret för klassiskt ”kvinnliga” områden och vice versa (Dominelli 2002, s.103-104; jmf. Mattsson 2010, s.210ff). Ur detta perspektiv kan organiserade aktiviteter likt de som bedrivs på ett av boendena i denna studie ses som normbrytande om de genomförs på ett normbrytande sätt. Det kan röra sig om att en kvinnlig medarbetare håller i ett fotbollsspass eller att en manlig personal håller i en matcirkel, dock är detta en bred och relativt spekulativ analys.

För att avrunda denna del av analysen lyfter vi fram vår åsikt om vikten att reflektera kring aktiviteter på boenden likt de studerade och att inte fästa attribut och egenskaper efter genus utan att även ge möjligheter och uppmuntran till andra aktiviteter än de som betraktas som stereotypiskt manliga (jmf. Butler i Rosenberg 2005, s.51). Med ett sådant arbetssätt tror vi att det kan skapas nya möjligheter för de boende att utforska en del av sig själva, samtidigt som det kan bryta en del av de föreställningar om vad manligt respektive kvinnligt innebär och vilka aktiviteter som de omfattar.

8.3 Sammansättning av personal i arbetsgruppen utifrån könsfördelning

Hur arbetsgruppen är sammansatt och vilka olika kategorier av människor som verkar inom den kan vara av intresse för att analysera hur boendet arbetar, men i det här sammanhanget främst för att undersöka hur de ser på genus. På de boenden vi genomfört våra intervjuer är fördelningen kvinnor och män lika stor, det är alltså lika många män som kvinnor som arbetar där. På det ena boendet finns en uttalad linje om att det ständigt skall vara denna exakta fördelning i personalgruppen, medan det på det andra boendet har blivit så av en ren slump

samtidigt som det ändå beskrivs vara av stor vikt att det finns en någorlunda jämn fördelning av kvinnor och män bland de anställda.

Jag tror inte det är uttalat från ledningen... men det blev så... fyra-fyra alltså... men hos oss är det hälften-hälften. Så nej, det är inte så att det måste...det kan vara fem-tre eller så... det är inte viktigt. Men visst, det är bra om det finns både och...

Det är väl en genomgående tanke och lite så vi fick höra innan också från vår arbetsledning att det är anledningen till att vi är 50 % kvinnor och 50 % män, just för det skall finnas lika många av varje kön så att säga.

Genomgående för båda boendena är att personalgruppen består av människor med en rad olika utbildningar och erfarenheter, olika etniska bakgrunder samt en varierad åldersfördelning. De utbildningar som det berättas om är audionom, socionom, lärare, undersköterska, journalist, beteendevetare samt att ett antal personal har läst vissa påbyggnadskurser inom ämnen som exempelvis socialt arbete och sociologi.

8.3.1   Analys av arbetsgruppens sammansättning

Båda boendena som står i fokus för vår undersökning har en jämn fördelning mellan manlig och kvinnlig personal, men där det ena boendet har ett uttalat krav på helt jämn könsfördelning inom personalgruppen medan det andra inte har det. Dominelli (2002) beskriver faror i tron om att kvinnors syn på genus är samstämmig oberoende av personliga och historiska erfarenheter. Kvinnor liksom män är inte en homogen grupp, och även medvetenheten om genus och könsroller varierar inom de båda grupperna (s.78-79). Detta anser vi vara intressant i diskussioner kring arbetsgruppens utformande. När frågan om en helt jämnt fördelad arbetsgrupp avseende kön är den viktigaste faktorn rörande genusfrågor på arbetsplatsen, och när man genom en sådan uppdelning till viss del anser sig ha löst frågan så handlar det om ett förenklat synsätt på genus, enligt vårt synsätt.

Vi tror att kvinnor till lika stor del som män producerar och reproducerar föreställningar om manligt och kvinnligt och att det därmed inte går att säga hur en arbetsgrupps sammansättning

påverkar ett aktivt genustänkande, eller ett genusmedvetet förhållningssätt på arbetsplatsen. Huruvida det finns en genusmedvetenhet eller ej kan snarare bero på hur individerna reflekterar och aktivt arbetar med dessa frågor samt hur direktiven ovanifrån har utformats och ser ut. I teorin kan det utifrån detta resonemang vara en arbetsgrupp som helt och hållet består av män eller kvinnor, men som i det avseendet ändå har ett mer aktivt genustänkande och en större genusmedvetenhet än en helt könsmissigt jämnt fördelad grupp. Vi anser, som tidigare nämnts, att en genusmedvetenhet som präglar reflektionerna och problematiseringen av arbetet som genomförs på HVB-hem är det centrala för hur verksamheten kan formas ur ett genusperspektiv.

8.4 Professionella roller och relationer ur ett genusperspektiv

Hur relationen mellan de boende och personalen ser ut ur ett genusperspektiv beror till stor del på personliga förhållningssätt till de olika rollerna och interaktionerna mellan dem. Respondenterna skiljer sig i detta avseende inte åt mellan de två boendena, utan det finns istället skillnader mellan de olika individerna både på och utanför arbetet som avspeglar sig i relationen till de boende. Två av respondenterna är samstämmiga i sin syn på relationen med de boende och menar att den fungerar bra och att både de själva och de boende kan skilja på dels rollen som personal kontra ”föräldragestalt” och dels mellan privata och personliga förhållningssätt. Samtliga respondenter menar att det är viktigt att vara personlig och inte privat i sin arbetsroll då viss närhet är ett måste för en väl fungerande relation. En av de manliga respondenterna beskriver hur denne skiljer sig åt från övriga personalgruppen i förhållande till att han är mer tydlig med att sätta gränser och att detta inte alltid uppskattas av alla. Dock menar han att det är viktigt att tydligt markera gränsen mellan personal och de boende och att denna tydlighet i slutändan gör att relationen kan byggas och bli bra på sikt.

Det handlar mycket om som jag sa innan , jag är väldigt tydlig med att sätta gränser och då kanske vissa kan uppleva mig som inte så lättillgänglig och kanske svår emellanåt, och då kan det ta sin tid men jag märker ju efter tiden som går att de kliver in närmare mig och hälsar och att de är intresserade och då ofta jag vet att över tid så funkar det men så är det som livet i övrigt, man är inte älskad av alla och man älskar inte alla.

En av de kvinnliga respondenterna beskriver å andra sidan att hennes förhållningssätt är på ett mer nära och personligt plan samt mer öppet för de boende att vara mer personliga och privata gentemot henne och att hennes privata erfarenheter lyfts fram och får en del i arbetet.

Det blir så nära att du, man ger ju inte bort sitt telefonnummer eller följer med en hem sådär utan jag håller ju den distansen att när jag är på jobbet så är jag på jobbet, men givetvis en kram, absolut! Det tycker jag, för de har ingen annan som kan ge dem en kram, och ibland saknar de sina föräldrar och vill prata med en och jag har själv barn i den åldern så då blir det automatiskt lite sådana samtal också.

Vad det gäller personalens yrkesroll och deras uppdrag är samtliga respondenter överrens om vad den innebär. De beskriver att de skall fungera som en vuxen i de boendens liv och vara en hjälpande hand för dem i deras integration med det svenska samhället.

Det är lite som att visa dem rätt väg i samhället och lite som en mamma eller som en vuxen ser jag min roll som, att man finns till för dem

En av respondenterna uttrycker på ett tydligare sätt än de andra svårigheter med den roll det innebär att arbeta med ensamkommande flyktingbarn. Respondenten menar att det ibland kan kännas otacksamt att vara ett stöd för de boende och inte få någon uppskattning för det.

Det är tungt ibland, det är tufft ibland... För man tror att de som kommer hit skall vara väldigt tacksamma, för allt de har fått av Sverige och tyvärr är det inte så. De saknar sina familjer, de har inga pengar, de vill att det skall gå fortare och de vill inte prata svenska (småskratt, viss typ av ironi, reds.anm.)

Respondenten menar han känner en viss otacksamhet från de boende som i sin tur leder till en upplevd otacksamhet för hans roll som boendehandledare. Han beskriver att de som kommer hit har fått en felaktig och snedvriden bild av hur det är att leva i Sverige, och att många av

dem inte ens vill vara i landet utan mer eller mindre har tvingats åka för att kunna försörja sina familjer i sina respektive hemland.

Jag tror att smugglarna som hjälper till att ta hit ungdomarna, att de överdriver om hur mycket pengar det finns här i Sverige, hur mycket dem kan få[...]. Så det är tufft, de är tvungna att flytta hit egentligen, dem vill inte vara i Sverige [...], men det är ett sätt för dem och hela familjen att tjäna pengar, ett sätt att överleva... och jag förstår det.

En av respondenterna uttrycker också vikten av att förstå att de boende ofta kommer från tuffa miljöer och att detta kan tas i uttryck genom irritationer och utbrott. Det är i detta sammanhang centralt att personalen inte tar till sig sådana utbrott personligen utan istället kan möta de boende i den svåra situation de kan befinna sig i.

De blir arga ibland och visar irritation och det är inte så lätt, de kan inte prata svenska så bra...framtiden, hur ser det ut för dem här i Sverige? Att de får jobb, den här pressen att skicka tillbaka pengar till hemlandet...[...], Så ibland blir dem arga, men jag tar det inte personligt, jag vet ju det...shit it's tuff...

Respondenten menar vidare att det ständigt handlar om att sätta ungdomen i centrum och att det är den som skall vara i fokus och inte personalen eller någon annan, vilket illustreras genom en bild av BBIC-triangeln (Barnets Behov I Centrum, rekommenderad förhållningsmetod från Socialstyrelsen).

Den säger, tycker jag, allt som vi skall jobba efter egentligen [...]. Mitt jobb, det är inte jag som sitter här (pekar i mitten av triangeln). Om det är jag som sitter här, så skulle jag sluta för länge sedan. [...] Så det är jätteviktigt att förstå att ungdomen är här (pekar återigen på triangeln mitt) och att jag är här någonstans och försöker hjälpa honom (pekar utanför triangeln)

Sammanfattningsvis kan respondenternas syn på den formella rollen som boendehandledare vara samstämmig. Skillnaderna som finns är de informella roller som skapas beroende på

personliga egenskaper och karaktärer, där vissa har en mer gränssättande och auktoritär roll medan andra mer verkar för att skapa en god stämning.

8.4.1   Analys av relationer och roller i förhållande till genus

Generellt sett uppfattar vi av personalens beskrivning av sina roller i relation till de boende att den formella rollen som boendehandledare beskrivs på liknande sätt av samtliga respondenter. Dock ser vi att den informella rollen skiljer sig i hur de beskriver den direkta kontakten med de boende. Detta tror vi kan bero på personalens personliga förutsättningar och egenskaper. Vår tolkning illustreras tydligt av en manlig respondent som beskriver sin roll som ”gränssättande” och ibland lite ”svår”. Samtidigt redogör en kvinnlig respondent för att hennes informella roll, vilken hon beskriver som en mer nära relation, delvis kan förklaras genom det faktum att hon själv är mamma med barn i samma ålder som de boende. Dominelli (2002) menar att inom socialt arbete med barn och familj premieras egenskaper som traditionellt sett anses som ”mammiga”, en vårdande nära vuxen förebild med ett mjukt förhållningssätt (s.113).

Då de boende i hög utsträckning saknar den naturliga relationen till en förälder, och allt vad den innebär, menar vi utifrån samhällets genusordning att den kvinnliga personalen generellt sett har enklare för att identifiera sig med en sådan vårdande roll. Detta diskuterar Hirdman (2004) där klassiskt vårdande egenskaper främst ses som kvinnliga attribut med en naturlig koppling till den vårdande ”mammarollen” (s. 77ff) Ett problem som vi tror kan uppstå är att man genom detta rolltagande exkluderar männen från ett sådant förhållningssätt och därigenom bidrar till att de boende fortsatt har olika relationer till personalen beroende av personens kön (jmf. Dominelli 2002, s.123-124). Ett annat perspektiv som vi ser det kan vara att de boende när de först kommer till HVB-hemmet har ett behov av att finna personal med specifika roller utifrån deras bild av en familj som det nya boendet i mångt och mycket blir. Vår tolkning av detta är att det troligen är en kombination av dessa förklaringar där personal samt de boendes föreställningar om genus och familj tillsammans skapar genus i diverse situationer i en ömsesidig påverkansprocess. Det kan vara svårt att veta om det är de boendes medhavda föreställningar om de behov de har eller personalens föreställningar om detsamma som skapar denna fördelning. Utifrån vårt teoretiska perspektiv anser vi dock att det sannolikt

är både och, d v s att de boendes föreställningar och personalens föreställningar om genus och familj tillsammans i en ömsesidig påverkan från det omgivande samhällets föreställningar påverkar och bidrar till att forma de synsätt som kommer att präglade HVB-hemmen. Dock anser vi att det ligger inom personalens ansvarsområde att i första hand reflektera kring dessa frågor och hur det påverkar relationerna på arbetsplatsen eftersom deras arbete styrs av handlingsplaner, och de har ett professionellt ansvar för verksamheten.

8.5 De boendes syn på manlig respektive kvinnlig personal

Generellt sett uppger respondenterna att skillnader i de boendes bemötande av kvinnlig respektive manlig personal skiljer sig åt både i vardagliga situationer och i arbetssysslor. Ingen av respondenterna uppger att det finns några uttalade riktlinjer angående dessa situationer utan menar att det är anpassat efter individ och situation och hur denne finner det mest lämpligt att hantera situationen. Samtliga respondenter har ett flertal exempel på hur föreställningar om genus kommer till uttryck samt påpekar att det är något som diskuteras inom personalgruppen.

För att beskriva hur de boende ser på personalen ur ett genusperspektiv beskriver En av de kvinnliga respondenterna en situation där hon tillsammans med en manlig kollega och ett antal ungdomar städar de gemensamma utrymmena på boendet. Den manliga kollegan moppar golvet och hon beskriver då hur ungdomarna ställer sig frågande till varför inte hon som kvinna skall moppa.

Jo men det är det ju, ibland kan jag uppleva om jag och kollega t.ex. skall städa tillsammans och jag är med en manlig kollega som står och moppar golvet då kan ju killarna tycka att skall inte xxx (kvinnans namn) göra det där?

Även de manliga respondenterna beskriver hur liknande situationer, som ovan nämns i citatet, ägt rum på boendena:

Det kan jag känna igen, senast för någon dag sedan var det någon kille här som inte ville ha hjälp av någon man för han skulle knyta någon rosett på en gardin som han hade på sitt rum och

det kunde inte någon man göra utan det var tvunget att hämta en av mina kvinnliga kollegor så hon fick göra det.

Ingen av respondenterna nämner att aktiva och genusmedvetna diskussioner förs med de boende om situationer likt de som ovan nämns, och i ett antal av de exempel som ges där märkbara genusskillnader görs väljer personalen, medvetet eller omedvetet, att inte uppmärksamma detta.

En av respondenterna ger uttryck för att det kan vara problematiskt att diskutera frågor om kvinnliga och manliga roller och attribut inledningsvis då många av de boende brottas med både kulturella skillnader samt personliga problem och att det inte går att pressa dem för mycket med de resurser som finns.

De flesta grabbarna här på grupphemmet är skadade på något sätt. De har kanske skadats i sitt hemland eller på vägen hit. Så de kanske har svårt att prata om hur de mår. Och det är jättefarligt, jag är inte psykolog så man måste vara väldigt försiktig med att inte gå för djupt med ungdomarna.

Två av respondenterna talar även om skiftande respekt från de boende gentemot kvinnlig och manlig personal. Den ena av respondenterna beskriver hur de boende kan avstå från att ta i hand med en kvinna om det även finns en man närvarande.

Säg såhär (respondenten ställer sig upp och tar i hand med Eric, som sitter bredvid Adam) och om en kvinna står bredvid så ofta... de tar henne inte i hand. Så det är en kultursak.

Båda respondenterna talar om att de boende har enklare respektive svårare att prata om specifika ämnen med manlig och kvinnlig personal. Båda respondenterna menar att de boende har lättare för att prata med kvinnlig personal på ett djupare plan vad det gäller deras känsloliv. Gällande praktiska ting samt nöjen finns en tydlig tendens att de boende som sitt sällskap eller stöd väljer manlig personal framför kvinnlig.

Vissa frågor vänder de sig till manlig personal och vissa frågor till kvinnlig... om det är känslomässiga frågor som handlar om känslor och sånt, så väljer de kvinnlig personal. Om det är praktiska och sånt skojigt... de väljer manlig personal.

Båda respondenterna är dock tydliga med att detta inte är något personligt gentemot personalen på plats utan de betonar den kulturella skillnaden som den stora faktorn. De menar att det helt enkelt handlar om två olika sätt att tänka och förhålla sig till män respektive kvinnor och att det är en förvirrad tid inledningsvis för de som kommer till Sverige som ensamkommande flyktingbarn.

8.5.1   Analys av de boendes syn på kvinnlig och manlig personal

I det faktiska handlandet som manlig och kvinnlig personal utför i det dagliga arbetet har respondenterna som tidigare nämnts märkt skillnader i de boendes förväntningar av hur dessa sysslor kodas utifrån genus. Hur situationerna har hanterats skiljer sig åt från gång till annan både inom samma personalgrupp som på de olika boendena. Det är alltså den enskilde personalen som hanterar situationen efter eget huvud, och utifrån varje specifik situation, snarare än utifrån en medvetet utarbetad handlingsplan för genus och jämställdhet. Vi har sett exempel på när personal ifrågasatt de boendes normstyrda syn på kvinnliga och manliga vardagssysslor men det finns även exempel på där personal inte ifrågasätter utan istället bidrar till att upprätthålla de boendes invanda föreställningar. Mattsson (2010) beskriver hur personal inom tvångsvården för missbrukande kvinnor aktivt arbetar med att visa det jämställda, det vill säga normbrytande beteende, gällande allt från vardagssysslor såsom städning och matlagning till aktiviteter som styrketräning och att sy (s.210-212). Vi kan se liknande förhållnings- och arbetssätt på de boenden där vi genomfört vår studie men vi kan också se tillfällen där det skötts annorlunda och vi ser att det kan finnas brister i rutiner och reflektioner kring de nämnda sysslorna.

Hirdman (2004) diskuterar hur man kan förändra normativa föreställningar och arbetssätt som är fyllda av genus utifrån tidigare diskussioner. Hon menar att det dels handlar om att undvika situationen, sedan att fly den för att slutligen förändra den och förhandla fram en annan gemensam uppfattning av situationen eller det som behandlas (s.94). Det är många små situationer i vardagen där förutfattade meningar om manligt och kvinnligt tar sig uttryck och

det kan verka tidsödande att ständigt reflektera kring det utifrån exempelvis Hirdmans förändringsstrategier. Dock anser vi att det är centralt att just reflektera kring genus och vilka föreställningar och hinder som skapas för enskilda individer i samhället i mellanmännsliga relationer.

9 Slutdiskussion

Inför denna slutdiskussion vill vi återge de frågeställningar vi presenterade i början av denna studie, för att tydliggöra att vi har besvarat dem. Vi kommer nedan att diskutera kring de resultat vi fått fram, koppla dessa till den tidigare forskningen och därmed besvara våra frågeställningar.

- Hur ser verksamheten på HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn ut ur ett genusperspektiv?
- Kommer genus i verksamheterna till uttryck i aktiviteter och ansvarsområden, i så fall hur?
- Hur uttrycks personalens yrkesroll och relation till de boende ur ett genusperspektiv?

Generellt sett upplever vi, likt Hirdman (2004) resonerar, att genus skapas på olika nivåer och i olika sammanhang på HVB-hemmen. HVB-hemmen kan ses som ett sammanhang där genus görs eller konstrueras. Hirdman benämner det som att genus skapas i olika rum (s.93). I vår studie kan ett sådant sammanhang vara rummet som uppstår mellan två personer inom personalgruppen. Det kan även vara mellan en av de boende och en personal eller mellan personal och ledningen, mellan personal och omgivande styrdokument etc. Listan på dessa olika rum kan göras ännu längre och i samtliga dessa sammanhang skapas alltså genus. Rummen kan ses som arenor där genus skapas men det säger i sig ingenting om på vilket sätt genus görs. För en sådan förklaring använder vi oss av Judith Butlers myntade begrepp *performativitet*. Butler menar genom detta att genus skapas av exempelvis vårt språk och våra handlingar (Butler i Rosenberg 2005, s.91-93). På liknande sätt utgår Yvonne Hirdman (2004) från begreppen dikotomi och hierarki för att beskriva hur genus görs genom ett skiljande av könen samt en hierarkisk ordning av manligt och kvinnligt. Dessa begrepp har vi inte haft för avsikt att använda oss av i denna studie men de kan vara intressanta ur ett annat angreppssätt.

På de två HVB-hem vi undersökt har det språkliga skapandet av genus tagit sig uttryck i olika benämningar av de boende, den egna yrkesrollen samt handlingsutrymmet däremellan. Språket inrymmer en rad olika genusladdade uttryck där valet av ord påverkar synen på arbetet och i slutändan interaktioner på arbetsplatsen. Detta exemplifieras av olika begrepp som ”grabbarna”, ”klient” och ”ungdomarna”. Varje begrepp associeras med ett antal föreställningar kopplade till genus som förhandlats fram på skilda sätt beroende på olika individers personliga omgivande diskurser och kontexter. För att tydliggöra hur vi resonerar kan vi tänka oss begreppet ”grabbarna”. Vi kan dels se ett genusladdat ord där en viss form av traditionellt manliga attribut tillskrivs såsom hårdhet, fysiskt aktiv och en viss macho jargong. Ur ett annat perspektiv kan även ”grabbarna” ses som en viss typ av klasstillhörighet där ordet kan associeras med arbetarklass och någon form av ”hårdare” mer marginaliserad manlighet.

Aktiviteterna som genomförs på boendena har visat sig genom, som vi ser det, två olika typer av genomförande. Dels rör det sig om organiserade aktiviteter i grupp och dels om enskilda personers intressen som genomförts individuellt. Aktiviteterna i grupp kan i ljuset av Mattsson ses som en normaliserande praktik där institutioner genomför aktiviteter i linje med vad som därmed kan anses som normalt i en grupp innehållande enbart unga män. Mattsson (2010) beskriver i sin avhandling hur socialt arbete tenderar att reproducera och bibehålla rådande normer och värderingar genom att disciplinera män och kvinnor genom rådande genusroller (s.38-39). På samma sätt ser vi hur de aktiviteter som genomförs och planeras på HVB-hemmen styrs av vad som kan anses vara normalt i förhållande till ålder och kön. De aktiviteter som genomförs i grupp och organiseras av verksamheterna är som tidigare nämnts fotboll, bowling och gymträning. Vi ser på dessa aktiviteter som typiskt ”manliga” och de innehåller i sig en rad föreställningar om hur män skall agera och handla. I motsats till detta har aktiviteter som kan ses som mer ”mjuka” i sin natur, exempelvis musik och bild, inte givits samma fokus och görs till mer individuellt valda och organiserade aktiviteter. Därmed kan verksamheterna omedvetet styra de boende till att passa in i ett genusmönster och i en rådande genusordning som de sedan identifierar sig med och för vidare. Dock skall tilläggas att detta genusmönster med hög sannolikhet, redan innan de boendes vistelse på HVB-hemmen, präglar deras liv, val och handlingar. Det kan innebära att de boende ändå hade valt dessa aktiviteter även om utbudet varit mer varierat, men vi vill ändå belysa vikten av att socialt arbete som praktik har ett ansvar att arbeta mot att bryta normativa tendenser eller i alla fall ge möjligheter till ”avvikande” beteenden och intressen.

Likt vår tidigare diskussion om skillnader i formella och informella roller mellan kvinnlig och manlig personal där en kvinnlig respondent hänvisar till en form av ”mammoroll”, visar Hilde & Claezon (2005) på liknande tankegångar i sin forskning. De pekar på hur kvinnlig personal tenderar att vara närmare klienterna på ett känslomässigt plan och att den manliga personalen tydligare upprätthåller institutionernas ramar (s.25). På samma sätt har det i vår studie visat att en av de kvinnliga respondenterna tydligt pekat på sin privata mammoroll i förhållande till sin profession. Det har även framkommit av ett flertal respondenter att de boende har enklare för att tala med kvinnlig personal om frågor som rör känslor och som är av djupare karaktär. En av de manliga respondenterna har å andra sidan gett uttryck för en striktare hållning i förhållande till sina klienter (han benämner de så i den aktuella frågan) vilket även framgår av Hilde & Claezons studie. Varför är då denna diskussion intressant? Vi anser det viktigt att bryta dessa mönster, som vi tidigare nämnt, på samtliga nivåer. Det kan röra sig om att manlig personal mer öppet vågar visa känslor och tala om dem eller att kvinnlig personal inträder i den aktiva manliga rollen (manlig i förhållande till våra ovan nämnda diskussioner). Om personal inte ”vågar” överträda de roller de förväntas bära finns risken att, precis likt diskussionerna kring aktiviteter, mönster reproduceras i likhet med det Butler beskriver med begreppet *performativitet*.

10 Avslutning

Vi har genom hela denna studie haft en medvetenhet om problemet med att diskutera genus och att se saker genom ett genusperspektiv. Problemet är att oavsett mål om könsneutrala diskussioner och föreställningar produceras och framförallt reproduceras normativa genustendenser i diskussioner när begreppet genus används. Även studier som kritiskt granskar och kritiserar föreställningar om genus riskerar att reproducera samma föreställningar, bara genom att skriva i termer av ”manlig” och ”kvinnlig”, ”män” och ”kvinnor” etc. Exempelvis innehåller begreppet ”manlig respondent” ett antal föreställningar om hur denne ”man” är och genom att benämna det som manlig respondent särskiljer vi som forskare på manligt och kvinnligt. När vi presenterat och diskuterat manligt och kvinnligt utifrån ett genusperspektiv har vi samtidigt i vissa avseenden reproducerat genus genom att vi vägt in vår empiri mot rådande normer som även omedvetet färgat oss som forskare, även om vi strävat mot en ständig genusmedvetenhet.

Vi upplever att i vilken relation vi än talar om finns det en viss form av kategorisering då det är ett sätt för oss som människor att skapa någon slags ordning då vi definierar oss själva i förhållande till andra. Det är även ett sätt att förenkla och begripliggöra vår omvärld vilket innebär att kategorisering i sig inte nödvändigtvis innebär någonting negativt (jmf. Svensson et al 2008, s.70-71). Dock anser vi det nödvändigt, särskilt i sin roll som socialarbetare, att ständigt reflektera kring de kategoriseringar man bär med sig i förhållande till klienten vilka vi i denna studie tolkat genom ett genusperspektiv. Det handlar i det avseendet om att vara medveten om det handlingsutrymme man som socialarbetare besitter, att ständigt reflektera kring det och att våga se bortom normer för att på så sätt minimera risken för en begränsad interaktion med klienten och utveckling för den enskilde.

Vår studie har inte enbart besvarat våra frågeställningar, utan också väckt en del nya frågor och funderingar. Förslag till vidare forskning på det område inom vilket denna studie befinner sig anser vi kan vara en liknande studie inriktad mot de boendes upplevelser av sin vistelse på HVB-hem, tolkat ur ett genusperspektiv. Vi kan även tänka oss forskning kring jämförelser mellan privat och kommunalt ägda boenden eller forskning som undersöker eventuella skillnader på boenden för kvinnor respektive män. Vår studie har också visat att analysen skulle kunna fördjupas med hjälp av maskulinitetsforskning och teorier om manlighet(-er) (tex. Connell, 2009)

Avslutningsvis vill vi betona att vår förhoppning med denna studie, både innan, under och efter den, varit att bidra till ett aktivt reflekterande kring genus och på vilket sätt det kan tas i uttryck på HVB-hem. Samt att en jämn könsfördelning i sig inte är en garanti för ett aktivt genustänk utan att det viktiga är att belysa att både män och kvinnor faktiskt kan moppa golv.

11 Referenslista

Tryckta källor

- Andreasson, Jesper (2007) *Idrottens kön – genus, kropp och sexualitet i lagidrottens vardag*. Lund: Sociologiska institutionen
- Connell, Raewyn (2009) *Om genus*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Denscombe, Martyn (2009) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB
- Denscombe, Martyn B (2004) *Forskningens grundregler : samhällsforskarens handbok i tio punkter*. Lund: Studentlitteratur AB
- Dominelli, Lena (2002) *Feminist social work theory and practice*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave
- Eliassi, Barzoo (2006) "Diskriminerande föreställningar inom socialtjänsten" i Kamali, Masoud (red.) (2006) *Den segregerade integrationen – om social sammanhållning och dess hinder*. SOU-rapport 2006:73. Stockholm: Edita Sverige AB
- Esaiasson, P., Giljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2007) *Metodpraktikan - konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik
- Forsman, Birgitta (1997) *Forskningsetik – en introduktion*. Lund: Studentlitteratur
- Hamreby, Kerstin (2004) *Flickor och pojkar i den sociala barnvården - föreställningar om kön och sociala problem under 1900-talet*. Umeå: Umeå Universitet
- Hilte, Mats & Claezon, Ingrid (2005) *Flickor och pojkar på institution - ett könsperspektiv på vården av ungdomar*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhus
- Hirdman, Yvonne (2004) *Genus – om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber AB
- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997) *Forskningsmetodik : om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Mattsson, Tina (2010) *I viljan att göra det normala – en kritisk studie av genusperspektivet i missbruksvården*. Malmö: Égalité
- Patel, Runa & Davidson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder : att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur
- Payne, Malcolm (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur
- Robson, Colin (2011) *Real world research (third edition)*. Chichester: A John Wiley and sons

- Rosenberg, Tiina (2005) *Könet brinner! Judith Butler – texter i urval av Tiina Rosenberg*. Stockholm: Natur & Kultur
- Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L. (2008) *Handlingsutrymme – utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur
- Svensk författarsamling (2009) *Sveriges Lagar – innehåller författningar som trätt i kraft per den 1 januari 2009 (trettonde upplagan)*. Lund: Studentlitteratur
- Törestad, Bertil (1991) *Forskning om människor : kunskapen, etiken och juridiken*. Stockholm: Forskningsrådsnämnen (FRN)

Elektroniska källor

- Etikkommittén sydost, senast uppdaterad 2012-02-09, hämtad 2012-04-02 på www.bl.se/eksydost
- Migrationsverket, senast uppdaterad 2011-07-20, hämtad 2012-04-03 på <http://www.migrationsverket.se/info/60.html#e>
- Socialstyrelsen, hämtad 2012-04-03 på <http://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/barnsomfarilla/placeradebarn/Sidor/default.aspx>

Bilaga 1

Blankett för etisk egengranskning av studentprojekt, kliniskt forskningsprojekt eller motsvarande inför rådgivande etisk bedömning/granskning

Projekttitel: Alla kan moppa golv – en kvalitativ studie av två HVB-hem ur ett genusperspektiv

Projektledare: Adam Blomqvist och Eric Johansson

Handledare: Marie Eriksson

		Ja	Tveksamt	Nej
1	Avser undersökningen att behandla känsliga personuppgifter (dvs. enligt Personuppgiftslagen behandla personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, eller medlemskap i fackförening eller att behandla personuppgifter som rör hälsa eller sexualliv).			X
2	Innebär undersökningen ett fysiskt ingrepp på forskningspersonerna (även sådant som ej avviker från rutinerna men som är ett led i forskningen)?			X
3	Är syftet med undersökningen att fysiskt eller psykiskt påverka forskningspersonerna (t.ex. behandling av övervikt) eller som innebär en uppenbar risk att påverka? (Se 4 § 2 punkten i Etikprövningslagen 2003:460)			X
4	Används biologiskt material som kan härledas till en levande eller avliden människa (t.ex. blodprov eller PAD)?			X
5	Kan frivilligheten ifrågasättas (t.ex. utsatta grupper såsom barn, dementa eller psykiskt handikappade liksom personer i uppenbar beroendeställning såsom patienter eller studenter som är direkt beroende av försöksledaren)?			X

Om någon av frågorna 1-5 besvarats "Ja" eller "Tveksamt" kan forskningsarbetet, om det genomförs på forskarnivå, kräva godkännande vid en etikprövning av regional etikprövningsnämnd (EPN).

För vidare information om Etikprövningsnämnden se www.epn.se.

Om frågorna 1-5 besvarats med ett "Nej", fortsatt egengranskningen genom att kryssa när punkten är uppfylld:

		Ja	Tveksamt	Nej
6	I den skriftliga informationen beskrivs projektet så att deltagarna förstår dess syfte och uppläggning (inklusive vad som krävs av den enskilde, t.ex. antal besök, projektlängd etc.) och på så sätt att alla detaljer som kan påverka beslut om medverkan klart framgår (mörka inget men överdriv ej heller farorna). Minderårig skall i allmänhet ha målsmans godkännande (t ex enkäter i skolklasser).			X
7	Deltagandet i projektet är frivilligt och detta framgår tydligt i den skriftliga informationen till patient eller forskningsperson. Vidare framgår tydligt att deltagare när som helst och utan angivande av skäl kan avbryta försöket utan att detta påverkar forskningspersonens omhändertagande eller behandling eller, om studenter, betyg etc.			X
8	Eventuellt upprättande av personregister (där data kan kopplas till fysisk person) är anmält till registeransvarig person på respektive förvaltning (PUL- ansvarig).			X
9	Det finns resurser för genomförande av projektet och ansvariga för forskningspersonernas säkerhet är namngivna (prefekt, verksamhetschef eller motsvarande).			X

Ovanstående frågor är noga penetrerade och sanningsenligt besvarade.

Ort och datum:

.....

Projektledare eller motsvarande:

.....

namn

.....

titel

.....

institution/enhet

Underskrift projektledare eller motsvarande:

.....

Handledare:

.....

namn

.....

titel

.....

institution/enhet

Underskrift av handledare:

.....

Bilaga 2

Intervjuguide

1. Dokument, verksamhetsplaner

- På vilket sätt känner du till din verksamhets styrdokument? Dess innehåll m.m.
- Hur används styrdokumentet?
- Hur är din uppfattning om dessa dokument? På vilket sätt är dessa bra eller mindre bra?

2. Det dagliga arbetet

- Hur ser en vanlig dag ut på din arbetsplats?
- Hur ser du på din egen roll i det dagliga arbetet och påverkan på de som bor där?
- Vilka aktiviteter bedrivs på boendena? Regelbundna och spontana?
- Hur har dessa aktiviteter bestämts?
- Vad anser du om dessa aktiviteter?
- Om och i sådana fall hur påverkas arbetet om det är män eller kvinnor som är i tjänst?
- Om och i sådana fall hur arbetar ni på din arbetsplats med frågor kring genus?

3. Relationen personal – klient

- Hur ser du på din roll som socialarbetare?
- Hur kan generellt relationen personal – klient beskrivas på din arbetsplats?
- Vad anser du vara det viktigaste i relationen mellan dig och din klient?
- Hur ser du på de eventuella kulturella skillnader som kan finnas? Hur påverkar detta din och din klients relation?

Bilaga 3

INFORMATIONSBREV EXAMENSARBETE

Vi är två killar som går sista året på Socionomprogrammet vid Linnéuniversitetet i Kalmar och håller för tillfället på med en C-uppsats som är vårt examensarbete. I uppsatsen har vi tänkt oss genomföra ett antal intervjuer med personal som arbetar på olika HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn. Vårt syfte med uppsatsen är att se hur man arbetar med olika typer av frågor på dessa HVB-hem.

Intervjuerna har vi tänkt genomföra individuellt med Dig som kan tänkas ställa upp som informant till oss. Vi har för avsikt att spela in intervjuerna på band (ej film) för att underlätta arbetet för oss vad gäller den aktuella informationen som kommer fram. Detta gör även att Du som informant i efterhand har möjlighet att både ta del av det inspelade materialet men även den utskrift som vi sedan planerat göra av samtalet. Du har naturligtvis rätt att neka till att samtalet spelas in och kan när som helst under samtalets gång utan någon anledning välja att avbryta. Den information Du lämnar till oss kommer behandlas konfidentiellt! Vi ger varje intervju ett specifikt nummer enbart för att underlätta för oss själva vid redigering och hantering av materialet och detta nummer kan inte på något sätt kopplas till dig som enskild person. Vi har inte heller något intresse av personliga eller specifika boendens arbetsätt då vi inte har för avsikt att göra en jämförelse mellan olika boenden eller personalgrupper, utan din information kommer att användas som en del av en heltäckande bild för HVB-hem av detta slag.

Vid intervjusituationen kommer vi båda två, Adam och Eric, att medverka. Den ena av oss är den som kommer leda samtalet och den andra kommer sitta i bakgrunden och observera och vid behov inflika. Du har även här naturligtvis rätt att avböja mot att vi båda två sitter med under samtalet. De inspelade samtalen kommer endast att användas i syfte att genomföra uppsatsen och inte redovisas i sin helhet utan endast i form av kortare citat från t.ex. informant 1. Efter uppsatsens genomförande kommer det inspelade materialet att raderas. Vi vill även informera om att uppsatsen efter sitt eventuella godkännande kommer att bli en offentlig allmän handling!

Vid eventuella frågor är Du alltid välkommen att kontakta oss!

Med Vänliga Hälsningar,

Adam Blomqvist
ab22ra@student.lnu.se

Eric Johansson
ej22iz@student.lnu.se

Jag har tagit del av ovanstående information och är införstådd med mina rättigheter som informant. Jag har rätt att ta del av utskrifter och inspelning av mitt samtal under arbetets gång och kan när som helst välja att avbryta min medverkan i denna uppsats.

Ort

Datum
